

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/zsrs/70125,Borys-Smyslowski-Holmston.html>

Niemiecka mapa propagandowa działań wojennych na froncie wschodnim, Lublin - lipiec 1941 r. Fot. NAC

BIOGRAM / BIOGRAFIA

Borys Smysłowski-Holmston

Autor: RYSZARD SODEL 23.06.2020

Był jednym z kilku przedstawicieli rosyjskiej białej emigracji, którzy dali o sobie znać w czasie II wojny światowej. Jednak jego nazwisko utrwaliło się w historii tego okresu w sposób szczególny.

Wybuch rewolucji lutowej w Rosji w 1917 r. pociągając za sobą abdykację cara Mikołaja II Romanowa, zaostriżył i tak już napiętą sytuację społeczną, gospodarczą, polityczną i militarną państwa, doprowadzając po

kilku miesiącach do wybuchu rewolucji październikowej, a w dalszej perspektywie do przejęcia władzy przez bolszewików w wyniku wojny domowej.

Biali po klęsce

Jedną ze stron tej ostatniej byli tzw. „biali”, jak potocznie nazywano oficerów, podoficerów i żołnierzy armii admirała Aleksandra Kołczaka, gen. Jewgienija Millera, gen. Nikołaja Judenicza, gen. Ławra Korniłowa, gen. Antona Denikina, gen. Piotra Wrangla, atamana Piotra Krasnowa, którzy z bronią w ręku stawili opór bolszewikom. Grupę tą współtworzyli też byli carscy urzędnicy, arystokraci, inteligencja, Kozacy, nauczyciele, studenci, właściciele wywłaszczonych przedsiębiorstw, warsztatów rzemieślniczych, kupcy, duchowni prawosławni jednym słowem przedstawiciele wszystkich warstw społeczeństwa rosyjskiego. Po przegranej wojnie domowej emigrowali oni do Jugosławii, Bułgarii, Czechosłowacji, Francji, Niemiec, Polski, Estonii, na Łotwę jak również do USA, Kanady i państw Ameryki Południowej.

Jednym z rosyjskich emigrantów, który przebywał w okresie międzywojennym na terenie II RP, był Borys Aleksiejewicz Smysłowski osoba tajemnicza, zagadkowa, barwna, wielowymiarowa, trudna do opisania w kilku słowach, która obrosła pewnego rodzaju legendą z powodu swoich działań w okresie międzywojennym i w trakcie II wojny światowej.

Borys Aleksiejewicz Smysłowski

Posługiwał się również pseudonimami von Regenau i Arthur Holmston, ale jego właściwe nazwisko to Boris Aleksiejewicz Smysłowski. Urodził się 21 listopada 1897 r. w Terijoki na terenie ówczesnego Wielkiego Księstwa Finlandii (obecnie Zielenogorsk w Rosji) jako syn Aleksego i Heleny. Rodzina jego wywodziła się z guberni kijowskiej i została uszlachcona w 1843 r. za zasługi dla domu panującego Romanowów.

Podczas wojny domowej stanął po stronie białych walcząc w Siłach Zbrojnych Południa Rosji jako oficer artylerii. Po klęsce wojsk białogwardyjskich znalazł się w Polsce, gdzie pełnił służbę oficera wywiadowczego w sztabie 3. Armii Rosyjskiej gen. ltn. Nikołaja Bredowa.

W wieku 9 lat Borys Smysłowski wstąpił do 1 korpusu Kadetów im. Carycy Katarzyny II w Moskwie, który ukończył, jako najlepszy kadet na swoim roku. Następnie wstąpił do Michajłowskiej Szkoły Artylerii w Petersburgu, którą ukończył ponownie, jako najlepszy słuchacz kursu, który był kursem przyspieszonym wojennym. Wziął udział w walkach na froncie wschodnim, za co został odznaczony m.in. Orderem św. Anny IV klasy, Orderem św. Włodzimierza IV klasy.

Przewrót bolszewicki zastał go w trakcie studiów w Nikołajewskiej Akademii Sztabu Generalnego w Petersburgu. Podczas wojny domowej stanął po stronie białych walcząc w Siłach Zbrojnych Południa Rosji jako oficer artylerii. Po klęsce wojsk białogwardyjskich znalazł się w Polsce, gdzie pełnił służbę oficera wywiadowczego w sztabie 3. Armii Rosyjskiej gen. ltn. Nikołaja Bredowa. Po zakończeniu wojny polsko-bolszewickiej pozostał na terenie II RP angażując się w działalność rosyjskiej emigracji przebywającej w Warszawie.

Biały emigrant w II RP

W 1921 r. ożenił się z Aleksandrą Iwanow. Z tego związku w dniu 4 lipca 1922 r. urodziła mu się córka Maria, która była jego jedynym dzieckiem z tego małżeństwa. W tym okresie wyjeżdża na Pomorze, gdzie pracuje w tartakach w Wierzbicy, Biskupcu, w Nowym Mieście nad Drwęcą, jednocześnie studiuje na politechnice w Gdańsku. W 1923 r. został dyrektorem tartaku „Frankpol” w Nowym Mieście nad Drwęcą. Odchodząc z pracy we „Frankpolu”, dokonał zakupu tartaku w Jabłonie niedaleko Warszawy i tam zamieszkał.

W latach 1928-1932 przebywał w Niemczech, gdzie nawiązał kontakt z przedstawicielami Reichswehry oraz wywiadu wojskowego, ukończył też Zakamuflowaną Akademię Wojskową Sztabu Generalnego (*Truppenamt-Kriegsakademie*). Według zachowanych dokumentów, w roku 1931 rozwiódł się z pierwszą żoną Aleksandrą; jedyna córka z pierwszego małżeństwa, Maria, pozostała przy matce.

W 1932 r. Smysłowski otrzymał obywatelstwo polskie. W 1935 r. powrócił do Polski zawierając drugi związek małżeński z Eugenią Mück - Niemką, która była właścicielką kilku kamienic w Warszawie. W tym okresie intensywnie podróżował: wyjeżdżał do Szwecji, Holandii, Anglii, Francji, na Węgry, miał być również w Egipcie, najczęściej jednak (raz na trzy miesiące) jeździł do Berlina i Wiednia. Udał się też do Hiszpanii, gdzie wziął udział w wojnie domowej walcząc po stronie gen. Franco.

W 1939 r. Borys Smysłowski, jako inżynier, specjalista wojsk zmotoryzowanych (miał specjalizować się w broni pancernej, a więc czołgach) został powołany do wojska i wziął udział w wojnie obronnej. W trakcie walk jego jednostka wycofała się na kresy II RP, skąd Smysłowski, w chwili wkroczenia wojsk sowieckich na ten obszar, udał się do Warszawy, obawiając się schwymania przez nie.

Z Abwehrą przeciw Armii Czerwonej

Był wówczas zameldowany na ul. Radnej 8 m. 5, figurował też w spisie mieszkańców budynku na ul. Belwederskiej 32 m. 14 nr telefonu 740 30. Z zachowanych dokumentów wynika, że na początku roku 1940 na polecenie Abwehry zaczął organizować siatkę wywiadowczo-dywersyjną, która miała działać na terenie ZSRS.

Z zachowanych dokumentów wynika, że na początku roku 1940 na polecenie Abwehry zaczął on organizować siatkę wywiadowczo-dywersyjną, która miała działać na terenie ZSRS. Celem jej było zbieranie informacji na temat Armii Czerwonej, sytuacji społecznej, politycznej i gospodarczej tego kraju.

Celem jej było zbieranie informacji na temat Armii Czerwonej, sytuacji społecznej, politycznej i gospodarczej tego kraju. Prowadzić miała ona również działania dywersyjne na zapleczu Armii Czerwonej. Jej trzon stanowili w tym okresie rosyjscy emigranci przebywający na terenie okupowanych ziem polskich.

W tym czasie Borys Smysłowski energicznie działał w środowisku rosyjskich emigrantów w Warszawie, będąc jednocześnie współwłaścicielem dwóch firm. Jedną, firmę ślusarską (*Schlosserei*), prowadził wspólnie z Jerzym Bondorowskim przy ul. Hożej 61, nr telefonu 897 40; drugą – razem z inżynierem Mikuckim, pod nazwą „Corporation” Mikucki R. u. Smysłowski B. GmbH Schleifmittel Wohn (Fabryka Materiałów Ściernych, generalne Przedstawicielstwo Fabryki Norddeutsche Schleifmittel-Industrie w Hamburgu) przy Neue Burgstrase 46 (ul. Nowogrodzka), telefon 735 33).

Wiosną 1941 r. tuż przed wybuchem wojny sowiecko-niemieckiej Borys Smysłowski rozpoczął chodzić w mundurze niemieckim w stopniu Sonderführera (K) tj. kapitana Wehrmachtu, jeździł również samochodem marki „Chevrolet” wraz z kierowcą o nazwisku Weber (brak imienia). Wówczas też zaczął posługiwać się pseudonimem von Regenau. Na początku lipca 1941 r. objął dowództwo utworzonego przez Abwehrę szkolnego batalionu *Lehrbataillon für Feind-Abwehr und Nachrichtendienst*, który wchodził w skład Grupy Armii „Północ”. W początkowym okresie składał się on głównie z rosyjskich emigrantów, w niedługim czasie 85% jego stanu osobowego stanowili jeńcy sowieccy, którzy dobrowolnie zgłosili się do służby w nim.

„Sonderstab R”

Po kilku miesiącach Smysłowski dysponował już trzema batalionami, a na początku 1942 r. ich liczba wzrosła do 12 batalionów. Służyło w nich według różnych danych od 4 000 do 6 000 ludzi. W marcu 1942 r. Borys Smysłowski został awansowany do stopnia majora Abwehry, a pod koniec tego samego roku na podpułkownika. Siedziba „Sonderstabu R” została umieszczona w Warszawie pod przykryciem Wschodniej Kompanii Budowlanej „Hilhen”. Początkowo tj. w pierwszych miesiącach 1942 r. jego siedziba mieściła się przy ul. Chmielnej 7, później została ona przeniesiona na ul. Nowy Świat 1. „Sonderstab R” współpracował ściśle z ośrodkiem szkoleniowym Abwehry znajdującym w Sulejówku pod Warszawą, który nosił nazwę „Sztab Walli”. W ośrodku tym ludzie Smysłowskiego przechodzili szkolenie, a po jego zakończeniu przetrzucani byli na zaplecze Armii Czerwonej celem prowadzenia działań o charakterze szpiegowsko-dywersyjnym.

Późną jesienią 1943 r. Borys Smysłowski został aresztowany przez Gestapo i osadzony w areszcie domowym z powodu podejrzeń o współpracę ze służbami specjalnymi państw alianckich i gry na dwie strony.

„Sonderstab R” składał się z Wydziału (Oddziału) I Wywiadowczego, który zajmował się wywiadem wojskowo strategicznym na zapleczu wroga, Wydziału (Oddziału) II Sabotażu i Dywersji za linią frontu, który zajmował się również propagandą, Wydziału (Oddziału) III Kontrwywiadu, Wydziału (Oddziału) IV Administracyjnego. Z zachowanej dokumentacji wynika, że w „Sonderstacie R” były te same wydziały co w Sztapie „Walli”. Szefem „Sonderstabu R” był Borys Smysłowski posługujący się pseudonimem von Regenau, jego zastępcą był Władimir Bondariewski (Bondorowski) pełniący jednocześnie funkcję szefa kontrwywiadu, który był bardzo skuteczny, jeśli idzie o działania zapobiegające infiltracji ze strony sowieckich służb specjalnych. Wydziałem (Oddziałem) Wywiadowczym kierował były gen. Armii Czerwonej Michał Szapowałow noszący ps. „Rajewski”, pełniący jednocześnie funkcję szefa sztabu „Sonderstabu R”. Zajęte przez III Rzeszę obszary ZSRS zostały przez „Sonderstab R” podzielone na pięć obwodów (rezydentur) wywiadowczo-rezydentur, jesienią 1943 r. ich liczbę zmniejszono do czterech.

Pierwszy z nich, nr 1, znajdował się na północy, w Pskowie (rezydentem był tu płk Lewotow (brak imienia)), następnie zaś został przeniesiony do Voru w Estonii. Nr 2, ulokowany w Mohylewie, został z czasem przeniesiony do Mińska, zaś nr 3, z czasem zlikwidowany, mieścił się w Czernichowie (tu rezydentem był Petro

Diaczenko uznawany za najlepszego rezydenta były oficer kontraktowy Wojska Polskiego, posiadający bardzo dużo agentów wśród Ukraińców). Rezydentura nr 4 mieściła się w Kijowie (tu rezydentem był Bobrikow), zaś nr 5 Symferopolu na Krymie (w jej skład wchodził m.in. por. Igor Tkaczuk).

Rezydentami na okupowanych przez III Rzeszę obszarach Białorusi i Ukrainy byli często oficerowie Ukraińskiej Armii Ludowej, którzy służyli, jako oficerowie kontraktowi w Wojsku Polskim w okresie międzywojennym oraz byli oficerowie Armii Czerwonej.

Głównym celem „Sonderstabu R” było prowadzenie działań wywiadowczych, dywersyjnych na zapleczu Armii Czerwonej, jak również zwalczanie sowieckiej partyzantki na terenach okupowanych przez III Rzeszę, m.in. poprzez przenikanie do jej oddziałów celem poznania ich systemów łączności radiowej z centralą w Moskwie, miejsc zrzutu zaopatrzenia, dyslokacji i ich dezorganizowania m.in. poprzez namawianie do przejścia na stronę Niemców, a także tworzenia oddziałów pozorowanych, których głównym celem było prowadzenie działań o charakterze przeciwpartyzanckim na zapleczu wojsk niemieckich.

„Sonderstab R” został następnie przekształcony w „Sonderdivision R”, która prowadziła działania wywiadowcze, kontrwywiadowcze, sabotażowo dywersyjne wymierzone w partyzantkę komunistyczną jak i Armię Czerwoną.

Kontakty z punktu widzenia niemieckiego podejrzane

Późną jesienią 1943 r. Borys Smysłowski został aresztowany przez Gestapo i osadzony w areszcie domowym z powodu podejrzeń o współpracę ze służbami specjalnymi państw alianckich i gry na dwie strony. Należy stwierdzić, iż w trakcie swoich działań utrzymywał on kontakty m.in. bardzo intensywne w 1941 r. z organizacją Muszkieterzy, jak również z wywiadem AK, organizacją Miecz i Pług, NSZ, oraz z Ukraińską Powstańczą Armią (UPA), Tarasem Bulbą-Borowciem, przywódcą Siczy Poleskiej. Oferował również swoją pomoc przy przerzucie agentów na Bliski Wschód do Oddziału II Sztabu Naczelnego Wodza.

Ludzie należący do „Sonderdivision R” lub z nią współpracujący po jej rozwiązaniu zostali skierowani do *Osttruppen* lub wysłani na roboty przymusowe do Rzeszy.

Wiosną 1944 r. Smysłowski został oczyszczony z zarzutów i ponownie trafił do służby wywiadowczej dla OKW, tworząc Sztab Oddziałów Specjalnego Przeznaczenia (*Stab Einheit z.b.V.*) z siedzibą w Marienbad. Znaczną jego część stanowili członkowie oraz współpracownicy byłego „Sonderstabu R”, których zgrupowano w trzy samodzielne bataliony. Tuż po wybuchu Powstania Warszawskiego ludzi Smysłowskiego przeniesiono do miejscowości Weigelsdorf (Ostroszowice) na Dolnym Śląsku niedaleko Wrocławia, gdzie stworzył on Rosyjską Połączoną Szkołę Wywiadowczą.

W tym okresie działalności Smysłowskiego miało miejsce wydarzenie, którego przyczyny są bardzo niejasne, zagmatwane i pozostają tajemnicą do dnia dzisiejszego. W dniu 17 maja 1944 r. w Warszawie został na

Borysa Smysłowskiego przeprowadzony przez AK nieudany zamach, w którym zginęli ppor. „Żbik” Zdzisław Zajdler, oraz strzelec „Kaczor” (NN).

Oprócz działalności wywiadowczej Borys Smysłowski prowadził działania mające na celu utworzenie dużej jednostki piechoty w zamyśle dwupułkowej, co mu się udało i tak 1pp dowodził ppłk Tarasow-Soboliew, a 2pp ppłk Bobrikow. Pod koniec 1944 r. wraz ze sztabem pułki te stacjonowały w Pruszkowie, a w jednostce tej znalazł się również książę Władimir Kiryłowicz, prawnuk cara Aleksandra II, przywódca rodu Romanowów na emigracji.

1. Rosyjska Armia Narodowa

Wraz z rozpoczęciem się 12 stycznia 1945 r. sowieckiej ofensywy zimowej Smysłowski wraz ze swoimi ludźmi został ewakuowany do Bad Elster niedaleko Drezna w Saksonii. Wówczas doszło do scalenia sztabu oraz 1 i 2 pułku piechoty w *Grüne Armee zur besonderen Verwendung (Die Grüne Armee z.b.V.)* – Zieloną Armię Specjalnego Przeznaczenia. 10 marca 1945 r. nazwa jej została zmieniona na 1. Rosyjską Armię Narodową (*1. Russische Nationalarmee, 1-я Русская Национальная Армия*), która według różnych danych liczyła od 10 000 do 12 000 żołnierzy. Niemcy nadali jej status formacji sojuszniczej, jej żołnierze nosili niemieckie mundury, na których umieszczono trójbarwną tarczę w rosyjskich barwach narodowych z napisem *Russland*. 4 kwietnia 1945 r. Borys Smysłowski został awansowany do stopnia generała majora Wehrmachtu. W tym okresie, aby zmylić wywiad sowiecki, przybrał on pseudonim Arthur Holmston, którym posługiwał się we wszystkich dokumentach.

**Naszywka Pierwszej Rosyjskiej
Armii Narodowej**

W 1. Rosyjskiej Armii Narodowej stanowisko naczelnika oddziału propagandy pełnił Jewgienij Messner twórca

teorii „miateżwojny”, który był jej autorem i propagatorem w piśmiennictwie wojskowym. Sam Smysłowski pozostawał natomiast w bardzo ostrym konflikcie osobistym z gen. Andriejem Własowem dowódcą ROA, któremu zarzucał m.in. służbę komunistom i zdradę ideałów.

1. Rosyjska Armia Narodowa została przerzucona do Austrii, gdzie toczyła zacięte walki odwrotowe. W ich wyniku, oraz wskutek ciągłych nalotów i cofania się na nowe pozycje poniosła ona duże straty osobowe i materiałowe. Ostatecznie, nocy z 2 na 3 maja 1945 r. Borys Smysłowski wraz 494 osobami przekroczył granicę Księstwa Lichtenstein. W składzie tej grupy znajdowali się m.in. przywódca Francji Vichy marszałek Philippe Petain, jej premier Pierre Laval (którzy później zostali wydani władzom francuskim), a także Wielki Książę Władimir Kiryłowicz oraz przewodniczący Komitetu Rosyjskiego w Warszawie w czasie okupacji Siergiej Wojciechowski, a także przedstawiciele dowództwa Brygady Świętokrzyskiej NSZ por. Przemysław Łębiński ps. „Szaława”, NN ps. „Rafał Olbromski”, Brytyjczyk Richard V. Tullet ps. „Harry”. Ci ostatni zostali wysłani jako emisariusze do II Korpusu Polskiego we Włoszech.

W sierpniu 1945 r. z Berna w Szwajcarii przybyła sowiecka komisja repatriacyjna, która przy pomocy obietnic i gróźb skłoniła ok. dwóch trzecich członków 1. Rosyjskiej Armii Narodowej do powrotu do ZSRS. Wszyscy ci, którzy zgodzili się powrócić do ZSRS, w drodze do kraju zostali rozstrzelani najprawdopodobniej na Węgrzech. Podczas dwuletniego pobytu w Lichtensteinie Smysłowskiego odwiedził Allen Dulles i inni wysocy przedstawiciele wywiadu USA prowadząc z nim rozmowy. W 1947 r. Smysłowski wraz z żoną i częścią swoich podkomendnych wyjechał do Argentyny na zaproszenia Juana Perona, gdzie założył organizację Rosyjski Ruch Wojskowo-Wyzwoleńczy im. generalissimusa Aleksandra Suworowa nazywanego potocznie Związkiem Suworowskim. W 1966 r. wrócił do Lichtensteinu, gdzie zmarł 5 września 1988 r. i został pochowany.

COFNIJ SIĘ